

**GENELDEN ÖZELE: MARJİNAL GENÇLİK GRUPLARI**

Meryem MEMİŞ\*

**Öz**

Gençlik toplumsal açıdan son derece önemlidir. Genç ergen olma sürecinde bedensel, ruhsal birçok değişim yaşamaktadır. Bu değişimlerin kendinde yarattığı gerginlik duygusallık gibi pek çok etmen vardır. Genç bu süreçte topluma kendinin birey olduğunu ispatlama çabasıdadır bu nedenle de yaşadığı topluma yabancılaşabilir ve anomi davranışı gösterebilir. Bu anlamda dünyada ki değişimler, küreselleşme, teknoloji gibi pek çok etmen gençlik gruplarının evrensellesmesine neden olurken topluma bağlı olarak yerel gençlik grupları azalmaktadır.

Çalışmamızın devamında gençliğin toplumun genel kurallarına karşı gösterdiği anomi ve yabancılaşma kavramlarını inceledik. Kültür ve gençlik gruplarında alt kültür perspektifinden inceledikten sonra gençlikteki marjinal grupların evrensel boyuttan yerel boyuta yansımalarını açıklamaya çalıştık.

Toplumsal değişimler ışığında geçmişten günümüze, dünyadaki marjinal gençlik grupları ile Türkiye de ki marjinal gençlik gruplarını ve etkileşim süreçlerini açıklamaya çalıştık. Dünya üzerindeki teknolojik değişimler ile dünya daha küçük ve her anlamda ülkeler arası daha çok etkileşim halinde olan bir alan haline geldi. Yerel kültürel yapılar hem dünyayı etkilemekte hemde dünyadan etkilenmektedir. Psikolojik ve sosyolojik temelli pek çok nedenle gençlik ve ergenlik dönemi yenilik arayış dönemidir. Bu bağlamda dünyadaki ve ülkelerinde ki değişimlerden en çok etkilenen küçük gruplar gençler olmaktadır. Ülkemiz açısından baktığımızda gençliğin büyük bir kısmı sınav, iş gibi

\* Araş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, [meryemmemis@gmail.com](mailto:meryemmemis@gmail.com).

telaşlar içindedir. Ancak genel itibari ile bakarsak gün geçtikçe artan ve bir boşvermişlik tavrı içinde olan gençlik gruplarında bulunmaktadır. Biz araştırmamızda bu küçük grupları konu edindik.

**Anahtar Kelimeler:** Alt Kültür, Anomi, Yabancılaşma, Marjinal Gençlik.

## **FROM THE GENERAL TO THE PRIVATE: MARGINAL YOUTH GROUPS**

### **Abstract:**

In social aspect youth is extremely important. In the process of being young, adolescents have many physical and spiritual changes. Many factors are created by these changes in itself such as sensuality and tension. In this process, young people try to prove that the individual may be alienated to the society and show anomic behaviors. In this sense, the changes in the world like globalization, technology and many other factors causes globalization of youth groups and depending on the society local community youth groups decreases.

In our work, we reviewed the concepts of anomie and alienation demonstrated by the youth against the general rules of society. After reviewing the perspective of subculture in culture and youth groups, we tried to explain the reflections of the marginalized groups from universal dimesions to local dimensions.

In the light of social changes from past to present, with the world's marginalized youth groups and youth groups in Turkey that we tried to explain the interaction processes. The cultural structures around the world are affected during these processes. Psychological and sociological-based on youth and pubertal innovation quest, young people is most affected by trasformations in the countries and transformations in the world.

**Keywords:** Subculture, Anomi, Alienation, Marginalized Youth.

## Giriş

Toplumsal açıdan baktığımızda son süreçte dünya üzerinde çok hızlı değişimler meydana gelmektedir. Bu hızlı değişimden etkilenenden en başta kendini bulma sürecinde olan gençlerdir. Gençler bu süreçte bireyselleşme eğilimindedirler ve toplumsal normlara farklı farklı tepkiler gösterebilirler. Bu çerçevede bakarsak gençler kendilerini ait hissettikleri alt gruplar oluşturarak ve devam ettirerek kendi süreçlerini gerçekleştirme çabasındadırlar. Teknolojinin ve buna bağlı olarak kitle iletişim araçlarının gelişimi ile bu alt kültür gençlik grupları yerellikten çıkarak uluslar arası hale gelmektedir. Birçok toplumsal değişim bireyleri etkilemiş ve sonrasında da alt kültürler ortaya çıkmıştır. Gençlerin her biri kendini farklı anlamda ifade etme çabasındadır.

Biz bu çalışmada marjinal gençlik grupları olarak toplumdan farklılaşmış, toplumsal normlara ve kendini toplumsal ilişkilere ait hissetmeyen gençlik gruplarını konu edindik. Bu gençlik grupları Türkiye gençlik gruplarının çok küçük bir bölümünü oluşturmasına karşın nitelik olarak çok önemli bir konu olarak görülmüştür. Ayrıca bu gençlik gruplarının gün geçtikçe çoğalması, diğer illerde de görülmeye başlanması ve en önemlisi bu konuda yapılan çalışma sayısının yok denecek kadar az olması konuyu çalışmaya değer görülmüştür.

Yapılan yazın taramasında gençlik alt kültürü olarak Türkiye de genellikle dersane gençliğinin ve gençlik suç ilişkisinin yoğunlukla çalışma konusu olduğu görülmüştür. Bu anlamda gençlik ve popüler kültür, gençlik aile, gençlik ve eğitim arasında ki ilişkiler genel olarak literatürde rastlanmıştır. Ancak sonraki süreç de farklı bir perspektiften bakarak oluşan alt kültürlerle yönelik çalışmalar konusunda ciddi bir sıkıntı vardır. Hem yapılan yazın taramasında genellikle sayısal anlamda daha büyük gençlik grupları üzerine araştırma yapıldığının saptanması, hem de bu gençlik gruplarının içinde buldukları durumun geçici olarak kabul edilmesi marjinal gençlik gruplarına yeterli önemin verilmemesine neden olmuştur. Ancak genel çerçeveden bakıldığında bu gençlerin hayatlarının en önemli döneminde bu gruplar içinde kişilik kalıplarının oluşturduğu düşünülürse bu dönemin ne kadar önemli olduğu anlaşılır. Özellikle genç nüfusunun bu kadar

fazla olduğu bir ülke olan Türkiye de gençlik gruplarına ayrı bir önem verilmesi gerekmektedir. Diğer yandan teknolojik değişimler gençlerin kendi toplumsal kültürü içinde değişmek yerine daha uluslar arası değişime girmesine neden olmaktadır. Bu bakımdan da yeni yeni oluşum halinde olan yeni hareketler araştırılmadıkça sonraki dönemde geldiği noktayı açıklamak zor olacaktır.

80'ler sonrası meydana gelen apolitikleşen gençlik grupları hayata karşı farklı bir tutum akımının içine girmiştir. Bunu sadece eğitimin uzunluğu ve sınav yoğunluğu çerçevesinde görmek, içinde bulunduğu durumu anlatmakta yetersiz kalacaktır. Gençler ergenlik döneminde bir aidiyet grubuna ve karşı gruba ihtiyaç duyarlar ve bunu oluştururlar. 80'lerin öncesinde siyasal olarak sağcı solcu olarak kendini ispat etmeye çalışan gençler gün geçtikçe apolitikleşmeye başlamıştır. Bunun sonucunda da aidiyet hissettiği ve karşı olduğu gruplarında şekil ve içerikleri değişime uğramıştır. Geniş perspektif ve zaman sürecinde baktığımızda gençliğin uğradığı değişim hakkında bilgi ve sonraki dönemler için öngörü sahibi olmuş oluruz. Türkiye deki bu konuda kaynak yetersizliği nedeni ile karşılaştırma veya değişim sürecini inceleyemsek de dünya daki değişimler çerçevesinde inceleyebilmekteyiz. Bu açıdan kitle iletişim araçlarının gelişmesi ile etkileşim haline giren yerel gençlik grupları yerellikten çıkmıştır. Bu durum çatışmayı arttırabileceği gibi belli konularda değişim ve göstergesi olabilmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı Türkiye deki gençlik gruplarına genel bir bakış yerine çalışmamızda evrensel boyutta dünya ve Türkiye gençlik gruplarının tarihsel sürecindeki değişimlerine toplumsal açıdan bakmaya çalıştık.

Bu çalışmanın amacı dünya da oluşan değişimlerden etkilenen Türkiye de ki gençlerin kimliklerini oluşturma sürecinde aidiyet hissettikleri marjinal gençlik gruplarının tarihsel süreçte toplumsal açıdan derinlemesine analizini yapmaktır.

Gençlik bireyin daha çok bireyselleşmeye çalıştığı, kendini ispat etme çabasında olduğu ve ergenlik gibi çok önemli bir dönemken diğer yandan da gençlik bireyin sosyalleşme ve toplumun normlarla daha çok içli dışlı olduğu ve öğrendiği bir dönemdir. Küreselleşme ve teknolojinin gelişmesi ile hem toplum en çokda gençlik etkilenmektedir. Günümüzde gençler zamanlarının büyük kısmını kitle iletişim araçları ile geçirmektedir. İnternetteki sosyal

ağlar(facebook-twitter) gençlerin hayatlarında en çok etkilendikleri araçlar arasındadır. Bu çalışmada amaç gençliği evrensel boyutta marjinal grupları inceleyip bu grupların yerelleşme sürecinde geçirdikleri değişimi açıklamaya çalışmaktır. Aynı zamanda bu değişimi tarihsel süreçte toplumun geçirdiği değişimlerin etkisi altında açıklamaya çalışmaktadır.

Yapılan yazın taramasında dünyadaki marjinal gruplar üzerine azda olsa çalışmalar bulunmuştur. Ancak Türkiye çerçevesinde baktığımızda çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bunun nedenleri arasında marjinal gençlik grupları yeni yeni oluşum içinde olması olabilir. Gençlik grupları kitle iletişim araçlarından bu kadar etkilenmediği geçmişte gençler kendini ispat sürecinde daha yerel ve kültürel tepkiler verirken artık uluslararası tepkiler vermeye başlamıştır. Giyim kuşam dan dinlenen müziğe kadar büyük bir farklılık içinde olan gençler toplumsal açıdan değişime uğramıştır. Yerellikten uzaklaşan gençler siyasi, toplumsal ve ideolojik temelli gruplaşmayı tercih etmiyor hale gelmiştir. Toplumsal gençlik bir dönüşüm altındadır. Çalışmamız Türkiye çerçevesinde sayısal manada küçük bir çevreyi oluşturmasına karşın gün geçtikçe artış göstermektedir. İçinde bulunduğumuz zaman dilimi tam bir dönüşüm sürecidir. Bu sebeple de ileriye yönelik gençler üzerine yapılacak çalışmalar için bizim çalışmamız yol gösterici olacaktır.

İnsanoğlu, doğumu ile ölümü arasındaki ömür çizgisi içinde farklı dönemlerden geçmekte, beden yapısına ve içinde bulunduğu yaşa göre bu dönemlerde farklı özellikler göstermektedir. İnsan hayatı; genel olarak çocukluk, gençlik, yetişkinlik, orta yaşlılık, yaşlılık ve düşkün ihtiyarlık üzere altı devreye ayrılabilir. Bu dönemlerden bir diğerine geçişte, kesin yaş sınırlaması yoktur. Bununla beraber gelişimde, belirli ve ara arda bir seyir izlenir. Bu gelişme seyri, bütün insanlar için aynıdır. Gelişme sırasında geçilmesi gereken basamaklar atlanamaz. Bir önceki döneme aşamaması, bir sonrakine basamak oluşturur. İnsanın, bütün yönleriyle nasıl olacağı; saçının, teninin ve yüzünün rengi; mizacı ya da kişilik özellikleri, duygusal tepkileri, boyu ve kilosuna ya da zihni özellikleri, soyundan aldığı mirasa ve içinde yaşadığı çevre şartlarına bağlıdır.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> İbrahim Ünal, *Gençle İletişim*, (İstanbul: Nesil Yayınları,2007), s. 23

Unesco'nun bir yayınında, üç ayrı gençlik tanımına yer verilmiştir. Birinci tanımda, gençliğin "on beş-yirmi beş yaş grubu" olarak belirtilmesinin yanı sıra, gencin kişilik yapısı da hesaba katılarak "Genç; öğrenim yapan, hayatını kazanmak için çalışmayan ve kendine ait konutu bulunmayan kimsedir.", "Genç; geniş bir hayal gücüne sahip olan, cesaretin çekingenliğe ve macera isteğinin rahatlık duygusuna üstün geldiği insandır." gibi tanımlara ihtiyaç duyulmuştur. Özcan Köknel'e göre "Genç; belirli ve sınırlı bir yaş dilimi içinde duygu, düşünce, davranış ve tutum olarak gelişme çabası harcayan kişidir." Birsen Gökçe'nin tanımı ise şöyledir: "Gençlik; buluşa erme ile başlayan fizyolojik ve psikolojik değişmeyi içeren, bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan bir yaş dönemidir"<sup>2</sup>

### **Araştırmanın Yöntemi**

Toplumunu açıklamaya çalışmak öncelikle bireyi ve küçük grupları açıklamakla başlamaktadır. Çalışmamızda ergenlik sürecindeki gençlerin gündelik hayatları, kendi ait oldukları grup içindeki davranış kalıpları ve görüşleri metodolojik sıralama içindeki yeri analiz edilmektedir. Gençlerin uluslararası hareketlerden etkilenmesi ve bu etkileşimin gündelik hayatlarına kılık, kıyafet, davranış kalıbı, duygu olarak aktarılması analiz edilmiştir. Bu anlamda yaşayan ve devamlı değişim gösteren bireyleri incelemek oldukça önemli bir kavramdır. Araştırmamızın tarihsel süreçte karşılaştırmalı olarak incelemeyi temel almaktadır. Gözlem ve doküman incelemesi çalışmamızda kullanılmıştır. Bu araştırma gençlerin teknoloji ile etkileşimi, aile, kültür ve duygusal değişimleri içindeki gündelik hayatları, hem kişisel hem de sosyal kimliklerini analiz etmek için kullanılmıştır.

Araştırma yaklaşımı olarak keşfedici ve yorumlamacıdır. Veri toplama araçları gözlem, doküman incelemesi ve görüşmelerdir. Toplanan veriler ışığında dönemsel olan bu çalışma açıklama ve betimlemeyi temel almıştır. Çalışmanın teorik çerçevesi aile, arkadaş grupları, gençlik benlik, aidiyet, marjinalite, Türk gençlik tarihinin zamansal süreci, ulus ötesi ve ulusal anlamda bilgiler oluşturmaktadır.

<sup>2</sup> Birsen Gökçe, *Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*, (Ankara: M.E.G.Ş Bakanlığı Yayınları, 1984), s. 21

### Gençlikte Alt Kültür Hareketleri

Alt kültürler umutsuzluğun yol açtığı gelecek şokunu, ölüm düşüncesini, kendilerine yapılan müdahalelere karşı çıkmayı ve sınırsız özgürlüğü grupsal bir farklılık etkeni saymaktadır. Kendilerinin olduğu gibi kabul edilmelerini isteyen, bu görünür beklentilerinin arka planında gençlere özgü "kendilerini kanıtlama" mücadelesi yer almaktadır<sup>3</sup>

Bizim araştırmamızın temelinde araştırılan genel bulgulardan biri de budur. Marjinal grupları toplum da bir alt kültür grubudur. Toplumdan farklı olarak kendilerini ispat çabasında olan gençlerin oluşturduğu marjinal gruplar toplumumuzda gün geçtikçe genişlemektedir. Bizim örneklem grubumuz olan ve emo olarak adlandırılan gençlik grubu gelecek üzerine hiçbir amaç edinmemiş, sadece anlaşılmamaktan dert yanan ve istedikleri şeyin özgürlük olduğunu savunmuşlardır. Bu bağlamda bir anomik davranışı olarak belli davranış kalıplarını tanımlayabiliriz. Gençler özgürlük tanımını; istediklerini giyip, istediklerini yapabilecekleri kimsenin onları yargılamadığı ve dışlamadığı bir toplumsal düzen olarak belirtmişlerdir.

Altkültürler, toplumun kültüründen farklı ve soyut oldukları için topluma yabancılaşmışlardır. Emo'larda kendi kültüründen uzaklaşmış ve buna bağlı olarak kendilerine yeni normlar benimsemişlerdir. Bu açıdan grup normları ile toplumun normları çatışma göstermektedir. Buda toplumun en küçük yapı taşı olan aile ve genç çatışması olarak gözler önüne serilmektedir. Gençlik altkültürleri marjinal ve geçici oldukları oranda, toplumsal sistemi tehdit etmezler. Emo olarak nitelendirdiğimiz gençlik grubu aslında toplumu tehdit etmezler bunun temel sebebi gençler ergenlik sürecinde çıktıklarında bu gruba aidiyetlerini de yitireceklerdir. Toplumun kurallarına uyum sağlayacak ve gelecek için planlar yapmaya başlayacaklardır. Eğer genç ergenlik sürecini geçirdiği halde bu altkültür gruplarına dahil olmaya devam ederse toplum için tehlike olarak görülmeye başlarlar.

<sup>3</sup> İsmail Doğan, "Gençlik ve Gençlik Sorunları", (Türk Aile Ansiklopedisi, Aralık, 1991), C. 2, s. 578

Türkiye toplumu için tehlike potansiyeli taşıyan altkültürler etnik, dini ve ideolojik ayrımcılığa dayanan alt kültürleşmelerdir. Türkiye tarihsel açıdan baktığımızda siyasi olarak altkültür grupları yoğunluktadır. Ancak toplumsal açıdan siyasi olarak çekilen acılar ailelerin çocuklarını apolitik yetiştirmesine neden olmuştur. Apolitikleşen genç dini ve etnik farklılıklar altında var olmaya çalışmıştır. Günümüzde yaygın şekilde devam eden alt kültür grupları temelinde dini ve etnik birliktelik barındırmaktadır. Ancak diğer tarafta teknolojinin gelişmesi ile etkileşim haline giren gençler popüler kültür ile kendi gruplarına daha farklı normlar oluşturmaya başlamışlardır. Müzik popüler kültür temel araçlarından biridir. Ve gençler arasında temel oluşturmaya başlayarak popüler kültürün şekillendirdiği bir alt kültür yapısı oluşturmaktadır. Türkiye de bugün oran olarak fazla olmamakla birlikte popüler kültürün şekillendirdiği alt kültür grupları vardır. Bizim araştırmamızın temelinde olan marjinal gençlik grupları ve emo'larda bu kategoriye girmektedirler.

Toplumsal süreçte toplumların geçirdiği değişimler toplumda en çok yeniliğe açık olan gençleri etkilemektedir. Bu bağlamda müzik ,televizyon, giyim kuşam gibi pek çok alanda değişimler oluşuyor. Bu açıdan toplumun geçirdiği evreleri gençlerin geçirdiği değişimlerle paralel olarak görmemiz gerekmektedir.

1950'lerden sonra Batı'da görülen karşıt kültür ve altkültür hareketleri, sanayileşme ve teknolojinin olumsuz etkilerine karşı geliştirilen ancak anomik olan davranış modelleridir. Ayrıca, yabancı şuur etkisinin birer görüntüsü olan anomi davranış modellerinden bir diğeri yeni dini hareketlerdir. Aşırı sekülerizmin sonunda, anomik dini hareketler meydana gelmiştir. Bu hareketlerin belli başlıları arasında: Zen, Yoga, Tantra, I Ching, Swami, Hare Krishna, TM, Allah'ın Çocukları (COG), Hristiyan Dünya Liberal Cephesi, Kampüs Hacıları, İsa Hareketleri, Ananda Marga Müritleri, Satanizm, Tangué Speakerler, Mooni'ler, Cennetin Melekleri ve benzerleri ifade edilebilir"<sup>4</sup> Buradan da anlaşılacağı gibi dünyanın her yerinde gençlerin geçirdiği evreler toplumsal değişimlerin temel anlamda ürünüdür.

<sup>4</sup> Orhan Türkdoğan, *Milli Kimliğin Yükselişi*, (İstanbul: Timaş Yayıncılık, 1988), s. 422



Uluslararası boyutta bu şekilde bir çerçeve çizerken, Türkiye’de gençlik kesiminde görülen altkültürlerin bazıları; Tunalı Hilmi Caddesi gençliği, Bağdat Caddesi gençliği, Yüksel Caddesi gençliği gibi politik olmayan gençlik altkültürlere; kriminal altkültürler olarak Türk mafyası; köprüaltı çocukları ve eşcinseller; cemaat içindeki İslami yapılardan çeşitli tarikat mensupları ve Marksist gruplar, altkültürler olarak ifade edilebilir. Bunların dışında, tamamen Batı Avrupa'daki alt kültürleri taklit eden Heavy Metall, Rock gibi gruplar, araba yarışı yapan gruplar, uyuşturucu madde kullanan gruplar büyük kentlerde mevcuttur. <sup>5</sup>

Konumuz ve araştırmamız çerçevesinde gençlikte altkültür grupları bir anomi ve yabancılaşma davranışı olarak nitelenebilir. Alt kültür konusuna değindikten sonra anomi ve yabancılaşma kavramlarına konumuz çerçevesinde değineceğiz.

### **Gençlikte Anomi ve Yabancılaşma**

İnsan, bir toplum içinde doğar, büyür, yaşar ve nihayet ölür. Aristo'nun "insan sosyal bir varlıktır" ve Hegel'in "Tabiatta soyut insan yoktur" sözlerinde ifadesini bulan toplum hayatının gerçekliği, insanı kuşatır ve donatır. Karşılıklı etkileşim çerçevesinde sosyal münasebetler ve teşkilatlar ağı olan toplum; bir düzen ve kural yapılanması içinde sürekliliğini korur. Bu süreçte sosyal ve kültürel geleneğin nesilden nesile sosyalleşme vasıtasıyla aktarılması önem arzeder. Fert, aileden başlayan ve arkadaş grubu, okul, çalışma hayatı, kitle iletişim araçlarının kuşatılması ömür boyu süren sosyalleşme sürecinden geçmektedir. Toplumun sosyal ve kültürel yapısı ferdin kişiliğini etkilemekle ve belirlemektedir. Bu bağlamda, "bir sosyal grup veya toplumun, kendi-varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlayabilmesi ve sürdürebilmesi için bazı temel inançlara (yani değerlere); bu temel inançların özel durumlara uygulanışını esas tutan ayrıntılı özel kurallara (yani normlara) ve bu temel inanç ve özel kuralların işlerliğini ve geçerliliğini sevk ve idare eden bir mekanizmaya (yani sosyal kontrole) ihtiyacı vardır"<sup>6</sup>

<sup>5</sup> Mahmut Tezcan, *Gençlik Sosyoloji Yazları*, (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1991), s. 214-215

<sup>6</sup> Zeki Erdoğan, *Kırsal Bölgelerde Kıbrıs-Bayraktar İlk Gecekondu Bölgesi Göç ve Göç Edenlerin Kentlileşmesi*, (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1977) s. 19-78

Anomi kavramı ilk defa Grekçe aslından alıp kullanan Emile Durkheim olmuştur. Durkheim dahil bütün sosyologlar “anomi”yi “normsuzluk” olarak değil; bir grup ya da toplum üyelerinin nerede,nasıl,ne şekilde hareket etmelerini belirleyen normların ve sosyal kuralların saygınlık ve etkinliklerinin azalması; normlara olan bağlılığın bozulması sonucu fertlerin bir çeşit başıboşluk,düzensizlik,kargaşa,kararsızlık,karamsarlık ve belirsizlik içine düşmelerini ifade eden bir kavram olarak görmektedir.<sup>7</sup>Araştırmamız çerçevesinde baktığımızda anomi normsuzluk değil normlara uymada ve benimsede belirsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Marjinal gruplara katılan gençler toplumun belli normlarına uymazken diğer taraftan farklı normlara uyma çabasıdadır. Kendi istediği ve şekillendirdiği normlar bütünü oluşturma çabasıdadır. Bu bağlamda gençleri merkeze aldığımızda anomi tanımı Demir’in yaptığına daha çok uyum sağlamaktadır. Anomi: Bir toplumda ki mevcut kültürel değerler ve amaçlar ile o toplumda yaşayan bireylerin söz konusu amaç, değer ve kurallara uygun olarak davranma ve yaşama istekleri arasında belirgin bir farklılaşmanın ortaya çıkması sonucu toplumsal ilişkileri düzenleyen kural ve değerlerinin aşılmasının doğurduğu karmaşa ve kuralsızlık durumudur.<sup>8</sup>

Anominin başlıca özelliklerinden biri hayatta gayesiz olmaktır. Bu duyguya sahip olanlar kendilerinin yalnız olduklarını düşünürler. Bu şahıslar, kendilerine rehberlik edecek bir iç gayeleri olmadığı için "dışa dönük" olmakla karakterize olmuş kimselerdir ve deyim yerindeyse esecek herhangi bir tesadüfi rüzgara yelken açmış durumdadırlar. Bunlardan başka, ve alkollü içkilerle, ilaçların aşırı kullanma da anominin vasıflarındandır. Anominin bu vasıflan birbirleriyle ilişki halindedirler ve anomide bir artış bu özelliklerin çoğunun daha yüksek anlara ulaşmasına yol açar. Ancak, bu vasıfların hepsini anomiye sebep olan veya onunla birlikte var olan özellikler olarak nitelendirmek hatalıdır. Araştırmamıza katılan gençlerinde ciddi boyutlarda amaçsızlık ve gayesizlik eğilimleri vardır. Bu bağlamda *Örnekleminimize katılan gençlere hayat amaçlarını sorduğumuzda nitelikli cevaplar alamamakla birlikte gençlerin hayatı önemsiz, sıkıcı gördüklerini gözlemledik. Bu açıdan normsuz ve*

<sup>7</sup> Erdoğan, s. 104

<sup>8</sup> Nilüfer Demir, "Türkiye de Ergenlerin Arkadaş Akran Grupları İle İlişkisi", *Ahmet Yesevi Üniversitesi Dergisi* 32, (2005): 30

*değersiz bir yapıya bürünen gençlerin bunalımda ve boşlukta oldukları anlaşılmaktadır. Örneklemimizdeki gençlerin büyük bir çoğunluğunun gelecek hayali olmazken bu gruba dahil olan gençlerin mutsuzluk ve isyanı norm olarak belirlediklerini görmekteyiz. Ancak bu gençlerle bir süre geçirdikten sonra aslında içlerinde bir hedefin olduğunu ancak grup içinde internet ve arkadaş çevresi sayesinde takındıkları rolün gerektirdiği şekilde cevap verdiklerini görmekteyiz.*

Arkadaş çevresi ve sosyal çevre genç için son derece önemlidir. Çünkü genç arkadaşlarının içinde bulunduğu guba o arkadaş çevresine dahil olmak için bile katılmak istiyor olabilir. Çalışmamızda gençlerin genel itibari ile dış görünüşü beğendikleri, kız arkadaş edinmek için girdikleri gibi sonuçlarada ulaşmış bulunmaktayız. Bu bağlamda marjinal gençlik gruplarına giren gençler mantıksal, siyasi yada ideolojik bir temel dayanmaktan ziyade gençlik duygusal yoğunluğunun etkisi ile dahil olma çabasında olduğunu gözlemledik.

Girift toplumsal yapıda anomiyi oluşturan sebepler farklı olabilmektedir. Anomiye uygun olan sosyal bünye, kısmen göçlerin ve eski çevreden ayrılmanın, şehir hayatının, çocuksuzluğun, son derece küçük ailelerde bulunuşun, boşanma, terk, ölüm veya diğer sebeplerle eşlerden birinin mevcut olmayışının, akrabalardan bulunmanın ve gayesizlik, plansızlık v.b durumların hayatın belli başlı amacını teşkil ettikleri bir dünya anlayışının ve ruhi hastalıkların bir sonucudur. Bu anlamda çalışmamızda anomi davranışını ruhi bir boyutta görmenin doğru olmadığını düşünmekteyiz. Çünkü gençlik dönemi duygusal devinimin çok hızlı bir şekilde değiştiği bir dönemdir ve gençlerde topluma ve kendine çocuk olmadığı açıklama çabasıdadır. Ve sonrasında dönemi geçirdikten sonra normal hayatına devam edecek ve toplumsal belli normlara uyma eğilimi göstermektedir.

Gençlik çağı çocukluk ve yetişkinlik çağı arasında bir geçiş dönemi ve kişiliğin mayalanma dönemidir. Bu anlamda gençler, bir yandan toplumdaki anomi ve yabancılaşmadan etkilenirken, diğer yandan da, kendi yaş dönemlerine özgü anomi ve yabancılaşmayı yaşamaktadırlar. Toplum içinde biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan kendi özellikleri ile bir kitle meydana getiren gençler, aynı zamanda bir gençlik kültürü de oluşturmaktadırlar.

Anomi ve yabancılaşma olgusu, her toplumda ve her çağda vardır. Anomi her dönemde durumlarından hoşnut olmayan birey ve gruplar vardır ve olacaktır. Dolayısıyla, bu gruplar var oldukça tartışma, yabancılaşmanın varlığı ve yokluğu almada değil, derecesi veya yoğunluğu ve toplum katları arasında nasıl dağıldığı alanında olmalıdır." <sup>9</sup>

Türkiye çerçevesinde ve gençlik üzerinde incelemeler yaptığımızda "Anomi, hızlı toplumsal dönüşüm dönemlerinde değerler sistemi ve normative yapının; toplumsal yapı ile ilişki ve uyumun bozulması ve toplumu oluşturan bireylerin davranış, düşünce ve eylemlerindeki belirleyici ve yönlendirici niteliğinin yitirilmesi halidir." <sup>10</sup> Tanımı daha geçerli olacaktır. Türkiye her anlamda geçiş bölgesidir bunun sonucundada arada kalmışlık psikolojisi hakimdir. Gelişmekte olan ülke olmanında bunun üzerinde büyük etkisi olmaktadır. Teknolojik gelişmelerin pazarı olmak ve bu gelişmeler ile dünyanın daha küçük bir mekan haline dönüşmesi her anlamda ülkeyi etkilemektedir. Toplumsal normların güncellenme eksikliği ile gençlerin içinde buldukları toplum ile uymaları gereken toplum arasında uçurumlar oluşmaktadır. Genç değişen dünya düzeninde belirli kalıplar oturtmaya çalışırken yaşadığı şartlar ile çatışma haline girmektedir.

Anominin sosyal yapısal şartı, sosyal standartlardaki bozulmayla ilgilidir. Sosyal standartlardaki bozulmayı oluşturan şartlar şunlardır:

Hızlı sosyal ve teknolojik değişimlerden dolayı normlardaki değişimler; Daha öncede bahsettiğimiz gibi Türkiye konumu itibari ile hızlı değişimlerin odası haline gelmiştir. Buda amination gerçekleşmesinde önemli bir etken haline gelmiştir. Bununla ilgili tüm toplum etkilenmiştir ancak genç bu bağlamda yeniliklere daha açık olduğu için etki odağının daha merkezindedir. Yaşadıkları bölge sosyal çevrede bu açıdan belirli bölgelerde etki alanını arttırmaktadır.

Eski ve yeni kurumlar arasındaki çatışma; Toplumsal düzeyde geçmişten bugüne kadar süregelen kurumların yanında değişimler ile yeni kurumlarda ortaya çıkmıştır. Ya da aile gibi olan kurumlar biçim değiştirmiştir. Değişim sürecindeki gençlerde bu değişimden son derece etkilenmiştir. Sanayileşmenin

<sup>9</sup> Doğu Ergil, *Toplumsal Eşitsizliğin Yapısı*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1986), s. 253

<sup>10</sup> Alvin Toffler, *Şok*, (İstanbul: Altın Kitap Yayınları, 1981), s. 171

temelinde itici bir güç olarak, sosyal ve ekonomik sistemi oluşturan kapitalizm, bir yandan bireyin özgürlüğü ve hür teşebbüse dayanırken, diğer yandan toplumun kitleleşmesi bağlamında bir çelişkiyi de içinde barındırmaktadır. Kitle toplumu ve kitle kültürü, kapitalist ekonominin temel döngüsü olan tüketim boyutunda anlam kazanmaktadır. Özellikle gelişmiş ve sanayileşmiş kapitalist ülkeler başta olmak üzere diğer bütün gelişmekte olan ülkelerin de etkisi altına girdikleri toplum ve kültür yapısı, "Kitle Tüketimi Toplumu" ve "Kitle Tüketimi Kültürü" olarak nitelendirilebilmektedir. Dolayısıyla, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde insanların hayat alanlarını belirleyen bu toplum ve kültürel yapılanmada anomi ve yabancılaşma önemli bunalımları ifade eder.

İki farklı toplumun değer sistemlerinin karşılaşmasıyla hayat tarzında çatışma: Küreselleşme ile dünya alanının küçülmesi ile toplumlar arası etkileişimin artmasına sebep olmuştur. Bunun sonucundada kendi yerliliği ile diğer toplumları etkilemektedir. Buda hem etkilenen hemde etkileyen toplumlar açısından birr anomi davranışı doğurabilmektedir.

Türk gençliğinde diğer yabancılaşma örnekleri Tezcan'ın ifadesiyle şu şekilde belirtilebilir.

"Yabancılaşma sonucu ortaya çıkan kuşaklar çatışması olgusu, ülkemiz gençliğinde güncelliğini korumaktadır."

Toplumsal problemleri tek nedenselliğe indiremeyeceğimiz için gençlikte anomi ve yabancılaşma da hem dünyada hemde Türkiyede pek çok nedene indirgenebilmektedir. Ancak genel çerçevede baktığımızda gençlikte anomi ve yabancılaşmanın pek çok nedeni bulunmaktadır.

Üniversite gençlerinin öğrenim gördükleri dallarda iş bulamamaları çevresinde artan "diplomalı işsizlik" yabancılaşmaya ve anomiye sebep olmaktadır. Plansız olarak üniversiteye öğrenci alımı ve öğrenci sayısının giderek artışı, dolayısıyla insan gücü açıklarına göre öğrenci kontenjan tespit edilmemesi genç işsiz sayısının arttırmaktadır. Öğrenim gördüğü alanın dışında çalışan, evrak memurluğu yapan ve alelade ticaret işleri yapanların sayısının artışı yabancılaşma kaynakçı olmaktadır. Bu bağlamda, gençler geleceklerini kaygılı ve güvensiz görerek yabancılaşmaktadırlar. Türkiye'de,

Nisan 1994 Hane halkı İşgücü Anketi geçici sonuçlarına göre, kentsel yerlerde ve daha yüksek eğitilmiş 15-24 yaş grubunda işsizlik oranı % 32,4'dür.<sup>11</sup>

Tezcan'ın araştırması 1994 yılının DİE kayıtlarını almıştır. Bizde günümüzde ki DİE kayıtlarını aşağıda verirsek;

**Tablo 1. Mevsim etkilerinden arındırılmamış temel işgücü göstergeleri<sup>12</sup> (Ocak)**

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
<b>Kurumsal olmayan nüfus (000)</b>	71 817	73 174	49 239	50 186	22 578	22 989
<b>15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)</b>	53 051	54 283	36 674	37 469	16 378	16 814
<b>İşgücü (000)</b>	25 505	26 139	17 103	17 651	8 402	8 488
<b>İstihdam (000)</b>	22 461	23 475	14 740	15 540	7 721	7 935
<b>İşsiz (000)</b>	3 044	2 664	2 364	2 111	681	553
<b>İşgücüne katılma oranı (%)</b>	48,1	48,2	46,6	47,1	51,3	50,5
<b>İstihdam oranı (%)</b>	42,3	43,2	40,2	41,5	47,1	47,2
<b>İşsizlik oranı (%)</b>	11,9	10,2	13,8	12,0	8,1	6,5
<i>Tarım dışı işsizlik oranı (%)</i>	14,7	12,4	14,2	12,2	17,1	13,2
<i>Genç nüfusta işsizlik oranı<sup>(1)</sup> (%)</i>	22,0	18,4	24,0	20,3	17,6	13,9
<b>İşgücüne dahil olmayanlar (000)</b>	27 546	28 144	19 570	19 819	7 976	8 325

(1) 15-24 yaş grubundaki nüfus

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Bu açıdan işsizlik gençleri anomiyeye yönlendiriyor önermesi yanlışlanmıştır. DİE 2012 oranlarına bakarsak 2012 itibari ile gençlikte işsizlik oranı düştüğü için anomi ve yabancılaşma oranının da doğru orantılı şekilde düşmesi gerekirken elimizdeki verilere göre anomi ve yabancılaşma örnekleri artış göstermesinin yanında daha da keskin yapılar ile toplumdan ayrılmıştır.

Gençlik, özellikle de üniversite gençliğinde görülürken diğer bir yabancılaşma örneği, yakın geçmişte, R.Merton'un, dengesi bozulan toplum düzenindeki "isyan" tipi davranışa uygun düşen öğrenci hareketleridir. Boykotlar, mitinglerin yaygınlaşması, toplumumuzda hızlı sosyal değişmelerin yanı sıra, toplumsal sorunların varlığı ve bunların uzun süre sürüncemede kalması ile reformların gerçekleşmesi bağlanabilir. Hızlı toplumsal değişmeler, normlardan sapmaları da kolaylaştırmıştır.<sup>13</sup>Anomik durumun yaygınlaşması

<sup>11</sup> Mahmut Tezcan, *Kültür ve Kişilik Psikolojisi Antropolojisi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1993), s. 227-228

<sup>12</sup> DİE, "Mevsim etkilerinden arındırılmamış temel işgücü göstergeleri", erişim tarihi: 28.05.2012, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10796>

<sup>13</sup> Tezcan, *Kültür ve Kişilik Psikolojisi Antropolojisi*, s. 228

anarşik dönemde daha da yoğunlaşmıştır. Siyasi partilerin güvenlik, asayiş ve huzuru sağlamada yetersiz kalışları, ideolojik bölünmeler, değer çatışmaları ve değer boşlukları yaratmış dolayısıyla bunlar gençlerde ideolojilere bağlanma uygulamasının geliştirmiştir.<sup>14</sup> Bu yapının içinde gençler kutuplara bölünmüştür. Güzevnsiz bir toplum oluşmuştur. Gençlerde bu oyunda isteyerek ya da yönlendirerek başrol oyuncusu haline gelmiştir.

Günümüzde de Türkiye'de Türk -Kürt, Alevi Sünni, Laik Anti-laik çeşidinden ikilemler ve kutuplaşmalar ve bunların keskinleştirilmek istenmesi tehlikeli bir anomi ve yabancılaşmaya neden olmaktadır.

### **Evrenden Örnekleme Marjinal Gençlik Grupları**

Gençlik, 18 ila 20 yaşlar arasında uzanan sosyolojik ergenlik ve psikolojik yetişkinlik dönemidir. Bu bağlamda, gençlik kültürü, ergenlikle yetişkinlik arasında bir orta duraktır; bu aşamada genç kendi statüsünü öğrenir, değişik deneylere girişebilir ve bunları yaparken, ailesi ve akranları gibi birincil grupların kendisine sağladığı güvenceden fedakarlık etmek zorunda kalmaz. Gençlik kültürünün değerleri toplumun değerleriyle uyum içinde olduğu ölçüde gelecekteki hayata hazırlık olarak düşünülebilir. Buna karşılık, eğer bu değerler toplumun değerleriyle kültürü ile kesin bir çatışma içinde ise, o zaman uyumsuzluğa neden olabilirler.<sup>15</sup>

Genel itibari ile çocukluktan beri toplumsal normlar içinde olan genç yenilikler arayıp yeni kalıplar benimsemek isteyeceği için bireysel değerleri ile toplumun değerleri pek örtüşmemektedir. Bizim örneğimizde ki gibi gençler kendilerini ait hissedecekleri bir grup oluşturarak, ya da davranış kalıpları benimseyerek kendi değerlerini oluşturmuşlardır.

Berger ve araştırma grubuna göre; gençlik kültürünün özellikleri, Batı toplumları bağlamında şu şekilde tasvir edilebilir: "Gençlik, öncelikle modernleşmeye ve onun rasyonelliğine karşıydı. Gençlik kültürü; fonksiyonel rasyonelliğin, rasyonel kontrol yöntemlerinin maddi evren, sosyal ilişkiler ve kişinin bizzat kendisinin üzerine empoze edilmesini öngören hedefine karşı bir isyan durumundadır. Dolayısıyla, maddi ve sosyal realiteleri kendi mantığının

<sup>14</sup> Tezcan, *Kültür ve Kişilik Psikolojisi Antropolojisi*, s. 228-229

<sup>15</sup> Doroty Rogers, *Ergenlikte Kültür ve Yabancılaşma*, Çev: İpek Gürkaynak, (Ergenlik Psikolojisi Ankara, 1985) s. 295-298

çizdiği çerçeve içerisinde ele alıp biçimlendirmeye çalışan mühendis düşüncesi, insanları doğal ilişkilerden koparan bir güç olarak nitelendirilip şiddetle kınanmaktadır. "Doğal olmayan kontrol" yerine "doğal teslimiyet" önerilmektedir. Başkalarını idare etmek yerine onlarla birlikte, bir arada yaşamının yolları aranmalıdır. Duygulara, rasyonel düşünceye nazaran öncelik hakkı tanınmalıdır. Gençlik kültürü, her türlü planlamaya, hesaba ve sistematik projelere karşı, bütün bunlar doğal yaşamın özgürce ve kendi kuralları içerisindeki akışına karşı "bağlayıcı" olarak nitelendirildiği için, düşmanca riskler beslemektedir. Bütün bu yapı, gençlik kültürünün dil, davranış ve giyinme tarzına yansımaktadır. Bu anlamda, dilde kurallara uymadan konuşma, yürüyüşte sallapatılık, saç şekillerinde, vücut süsleme işinde hiçbir kısıtlamaya, hiçbir kurala rağbet etmeme ve her genç giysiyi kullanma gereksinimi duymadan giyme ve benzeri davranışlar bu düşünce yapısının fiziksel bir ifadesi olarak sergilenmektedir. "Bağlayıcı" olmaya karşı "herşeyi kendi halinde" bırakma düşüncesi ileri sürülmektedir."<sup>16</sup>

Günümüzde boşvermişlik olarak tanımlayabileceğimiz bu davranış kalıbı gençlerin giyiminden, konuşmasında, eğitim durumundan hayata bakışına kadar yansımaktadır. Bu bağlamda geçmişte var olan idealist ve politik düşünceleri olan gençlerin yerini boşvermiş ve apolitik gençler almaktadır.

Gelişmiş sanayi toplumu gençlerinin kültürel yapılanmasında, sanayileşme ve modernleşmenin olumsuz etkilerine karşı çıkma temel davranıştır. Bu anlamda, "fonksiyonel rasyonelliğe karşı kendisini yeniden tanımlamaya çalışan gençlik kültürünün en önemli özelliklerinden biri de doğa tutkusudur. Teknolojik bürokratik toplumun kurumları ve düşünce yapısı doğal olmayan hastalıklar olarak nitelendirilmektedir. Tedavinin tek yolu da, kaçınılmaz olarak, doğaya daha yakın olmaktır. Gençlik kültüründe kişiliğin ve doğa ile bütünleşme temalarının temel oluşturduğu bir neomistisizm ortaya çıkmıştır. İnsanlar mutlu, birlik içinde ve beraber olacaklardır. Bütün bunlar aslında her türlü mistisizmin klasik elemanlarıdır. Realiteyi keşfetme yolunda seks asli bir eleman olarak devreye girmiştir. "Aşk yapmak" görüşü "savaş yapmak" görüşüne karşı ileri sürülmüş, doğal yaratıcılık, teknolojik bürokratik dünyanın tahrip edici, öldürücü gücüne

<sup>16</sup> Brigitte Berger, *Societies in change*, (USA, 1971), s. 224-225



karşı devreye sokulmuştur. Seks özgürlüğü, rock müziğine teslim olma hususundaki bağımlılık ve uyuşturucu kullanma alışkanlığının kazanılması yolundaki belli başlı adımları oluşturmaktadır. Bu suretle fonksiyonel rasyonelliğin biçimlendirdiği günlük hayata ait kalıplaşmış düşünceler tahrip edilecek havaya uçurulacaktır.<sup>17</sup>

Gençlik toplumların geçirdiği tüm değişim evrelerinden en başta etkilenen alt kültür gruplarından. Bu bağlamda değişime açık oluşu ve sürekli güncellemesi nedeniyle toplumsal normlar açısından bakıldığında anomi ve yabancılaşma olarak tanımlanabilmektedir.

İster altkültürler biçiminde, isterse bütün olsun gençliğin yabancılaşmasının nedenleri şu şekilde incelenebilir."İşlevselci sosyologlar, genel olarak gençliğin yabancılaşmasına, onların tüm toplumla psikolojik, toplumsal, ekonomik ve siyasal yönlerden bütünleşememesi ya da zayıf bütünleşmesi sonucu ortaya çıktığını söylerler. Genç, toplumda yetişkinlerin sahip olduğu konumu elde etmek, kimliğini gerçekleştirmek, sorumluluk sahibi olmak istemektedir. Oysa genç bu dönemde yeterince olgun olmasına rağmen kendisine yetişkin statüsü verilmez. İşlevselcilere göre yaş, yabancılaşmaya yol açması bağlamından bağımsız değişkendir. Yani toplumun kişileri yaşa göre gruplama eğilimi, yabancılaşma temellidir.<sup>18</sup>

Toplumsal normlar ve kalıplar tüm toplum tarafından kabul edilen davranış kalıpları olduğu için toplumsal bir bütünlük sağlar. Ancak gençliğe baktığımızda zaten kendi içinde bile küçük küçük gruplara bölünen bir yapının toplumsal süreçte bir bütün olarak normlara uymaması beklenen bir sonuçtur. Devamlı eleştirel bir davranış örüntüsü benimseyen genç bu açıdanda toplumsal normalride sorgulamaktadır. Yetişkinlerdende kendisine fikrinin sorulmasını bekleyen genç 18 yaşına kadar oy bile kullanamadığı için toplumsal anlamda çocuk ancak görevleri ve kendini görüşü ve tanımlaması itibari ile ise genç bir bireydir.

Gençliğin yabancılaşma duygusuna katkı yapan olgulardan biri de yetişkinlere ilişkin düş kırıklığıdır. Kitle iletişim araçları, yetişkinlerin

<sup>17</sup> Vehbi Bayhan, *Anomi ve Yabancılaşma*, (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1997), s. 18

<sup>18</sup> Tezcan, *Kültür ve Kişilik Psikolojisi Antropolojisi*, s. 22

saygınlık kisvesini üstlerinden sıyırmış ve onların zayıf ve duyarlı noktalarını açığa çıkarmıştır.<sup>19</sup>

Gençlere güvenilmemesi onların birey olduğunun ısrarla kabul edilmemeside yabancılaşma sebeplerinden olabilir. Güvensizlik, anlamsızlık ve anomik durum gençleri yabancılaşmış davranışlara yönlendirmektedir.

ABD'de gençlik kültürünün modernizm karşıtı tepkileri ile ilgili iki kültür hareketinin varlığı göstermektedir. Bunlardan birisi ekoloji hareketi bu hareket, gençlik kültürünün ileri derecede antiteknolojik doğaya dönük eğilimlerinin bir ifadesidir. Diğer hareket ise, sihir, büyü ve dini mistisizm yoluyla kurtuluş hareketidir. Bu hareketin şaşırtıcı sayılara ulaşan çok farklı tezahür yolları vardır. Astrolojiden, şeytandan medet uman; eski Çin'de pek itibar gören büyücülük tekniklerinden, üfürükçülük Hindu ve Budist mistisizminden çare arayan pek çok gruba rastlanmaktadır. Bunların tamamı, fonksiyonel rasyonellik ile ilgili modernliğin hoşnutsuzluklarıyla, hangi derecede olursa olsun, başa çıkmayı, bunları alt etmeyi amaçlamaktadır."<sup>20</sup> Gençlik hem fiziksel hemde ruhsal anlamda baktığımızda düzene ve standartlığa karşıdır. Şuanda bulunan normları savunan yetişkinler bile gençlik dönemlerinde belli bir süre normalra karşı gelmiş normsuzluğu savunmasalarda kendi normlarını savunmuşlardır. Gençlik muhalefet olmakla paralel işleyen bir süreçtir. Toplumsal anlamda tam bir düzensizlik beklentisi olunan bir dönemdir.

Gençlik kültürünün özelliği düzenli olmaya ve planlamaya karşı oluşudur. Modernlik, saat ve takvimin belirlediği zaman boyutu üzerinde yaşamayı gerektirir. Saat, günlük hayatı düzene sokarken; takvim, hayat planı diye adlandırılan karmaşık süreçlerin realize edilmesini mümkün kılar. Dolayısıyla, bunların ikisi de gençlik kültürü tarafından verilmektedir. Esas itibariyle, gençlik kültürü beklemeye muhaliftir ve beklemenin karşısındadır. Düzen ve plana karşı olan gençlik kültürü, "işçi gevşek tut", "boşver aldırma", "yarını düşünme", "sistem nasıl olsa çalışıyor" ve benzeri sloganlarla muhalefetini ortaya koymaktadır <sup>21</sup>

<sup>19</sup> Rogers, s. 298

<sup>20</sup> Berger, s. 227-228

<sup>21</sup> Berger, s. 229-230

Gençlik kültürünün, bütün bu karşı çıkmaları paradoksları da içermektedir. Bu davranış ve hayat tarzları bir yandan, modernleşme, bürokratikleşme ve sanayileşmenin getirdiği yabancılaşmaya karşı bir tepki ve başkaldırı gibi görünse de; diğer yandan, verili düzene ve sisteme ikame edilecek alternatifleri üretemedikleri gibi, toplumdaki genel sisteme yabancılaşmış hayat tarzlarını da yaratmaktadırlar.

Bu bağlamda, dünya geneli ve Türkiye özeliyle ortaya çıkan gençlik alt kültürü bulunmaktadır. "İngiltere'de "Teddy Boys'lar, "Meşin Ekolleri", Afrikada "Dazlaklar", Almanya'da görülen "Punkçu" gençlik, 2.Dünya Savaşı sonrasında "savaşma seviş ", "hipiler" bu çerçevede sayılabilirler gençlik hareketleri, kendilerinin toplumsal ve teknolojik gelişmelerine yani ekonomik şartlanma bağlı olarak ortaya çıkmakta ve belli konularla tepki hareketi işlevi yüklenmektedir. Mesela, İngiltere'de 1960'lı yıllarda Teddy Boys adıyla görülen gençlik, toplumsal bir protesto hareketi yürüyüşüydü. Sorun aşırı kentleşme, teknolojik hayatın karmaşıklığı, dolayısıyla insan ilişkilerine getirilen mekanik özelliklerdi. Bu bağlamda, uygarlığın maddi boyutta getirdiği ilişkilere karşı çıkıyorlardı. Bu tepkilerini Kral I.Edward zamanının elbiselerini giyerek, dantelli gömlekle, dizden bağlanan pantolonlarla dolaşarak ifade ediyorlardı. Teddy Boys adlı bu "bunalım gençliği" sonuçta yalnızca reaksiyoner bir protesto kümesi olmaktan öteye geçemedi."<sup>22</sup>

Türkiye yerelinde baktığımızda Greenpeace Türkiye kolu olarak görev yapan gençler doğayı korumak adına çok uç noktalarda eylemler gerçekleştirmektedirler. Tema vakfı da bu marjinal gruplara örnek olarak verilebilir. Gençler doğayı yanlarına alarak tepkilerini gösterme eğilimindedirler.

1975 sonrası gençlik altkültür akımları ise; Heavy Metal, Skinhead . (Dazlak Kafalılar), Punk, Rockabilly ve Yeşiller olarak ifade edilebilir. Punk'lar, geçmiş ile bugün arasında ayırım yapmamakta ve Teddy Boys'ların son iyi şeyler olarak gördükleri ahlaki, tutucu değerlere karşı çıkmaktadırlar.<sup>23</sup>Dazlak Kafalılar, saldırgan biçimde proleter, bağınazdır ve kültürünün semboller dağarcığından yararlanırlar. 1950 yılının sonlarında Uzakdoğu felsefelerinden

<sup>22</sup> Doğan, s. 588

<sup>23</sup> Doğan, s. 588

etkilenen Healinik'ler ortaya çıktı. Beatnik yaygınlaşarak Hippileri ve her türlü sol alt kültürleri doğurdu. Egemen kültürü red eden grupları, kapitalist tüketim toplumunun yabancılaştırıcı, metaların içi karşı çıkmaktı. Dolayısıyla, sosyalizmi savunan bu alt kültürleri yerlesik kapitalist kültür ile sanat ve ahlak gibi herşeyi red ediyorlardı. Anti otoriter sloganlar ile karşı kurumları ve ilişkileri geliştirerek patlamasını teşvik ettiler.<sup>24</sup>

Bir toplumda var olan siyasi sistem ve olmasının istendiği siyasi sistemde toplumsal anlamda altkültür gruplarının farklılaşmasının tarihte temel belirleyicileri olmaktadır. Türk toplumunda kendi siyasi ve toplumsal tarihinde şekil almıştır.

Türk gençliğinin özellikle kent ve üniversite gençliği bağlamında kültürel davranış modelleri, genel olarak şu şekilde tasvir edilebilir. 1968 kuşağı kültürü, dünyadaki gençlik hareketlerinin taklidi ile Türkiye'de karşı hareketleri çerçevesinde yapılanmıştır. 68 kuşağı, dünyayı ve Türkiye'yi değiştirme özlemi ile ütopyik hayalci kuşak olarak nitelendirilebilir. Türkiye'nin sosyolojik altyapısı, Avrupa ülkelerine uymadığı halde, Avrupa'daki öğrenci hareketleri taklit edilmiştir. Avrupa'da öğrenci hareketleri başlayıp bittiği halde, Türkiye'de önceleri eğitim ve öğretim yapısına ilişkin istekler, daha sonra biçim değiştirerek ideolojik kamplaşmaya yol açmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'de 1968 öğrenci hareketleri, 1970'lerde şiddet ve teröre dönüşmüştür. Aslında, 1960 ihtilalinden sonra toplumdaki ideolojik bölünme, dıştaki olaylar ve ideoloji transferi ile birleşince şiddet içeren ideolojik çatışmalar meydana gelmiştir. Böylece, 70'lerin anarşi ve terör ortamında gençlik, bunalım davranış modelleri geliştirmiştir. Bu anlamda, 1978 kuşağı, anomik ve yabancılaştırmış gençlik kültürünün hâkim olduğu bir hayat alanında yetişmiştir. 1968 ve 1978 kuşağı, ideolojik cemaatleşme bağlarının, toplumcu davranış koduna sahiptir. 12 Eylül 1980 hareketinden sonra anarşi ve terörün azalması, ideolojik bölünmüşlüğü göreceli de olsa törpülenmesi, geçmiş kötü ve bunalımlı deneyimin de etkisiyle toplumdaki yapılanmada, gençlik, depolitizasyon sürecine girmiştir. 1983'den sonra iletişim alt yapısının geliştirilmesi, özellikle çok kanallı ve renkli televizyon yayıncılığının başlaması, uygulanmak istenen serbest piyasa ekonomisi politikası dünyayla

<sup>24</sup> Tezcan, *Kültür ve Kişilik Psikolojisi Antropolojisi*, s. 211

sosyal, kültürel ve ekonomik bütünleşme sürecini başlatmıştır. 1989 yılı sonunda, Sovyetler Birliği ve Doğu Blok'unun da açılması ve devleti 'Sosyalist ekonomi politikten, serbest piyasa ekonomi politik yapılanmaya geçişleri ile birlikte sosyalizm ideolojisi alternatif olmaktan çıkmış ve kapitalizm yükselen değer haline gelmiştir.<sup>25</sup>

Dünyada 1980'lerde karşıt fikirli alt kültürler, 1970'li yıllarda kapitalist sistemle bütünleşmiştir. Mesela, rock müzik, başlangıçta yerlesik kültür, hem de bilim yönünden karşı iken, bir altkültür olmakla birlikte sanayi ortamında popüler kültürün bir parçası durumuna gelmiştir.<sup>26</sup> Bu sistemle bütüleşmeler yanında, "1970-1980 döneminde Batı Avrupa'da mevcut toplumsal sisteme nefret duyan altkültür akımları doğdu. Anarşişt eğilimli "provo"lar "sponti"ler ve daha da yaygınlaşan "Punk"lar bunlardan bir kaçıdır.<sup>27</sup>

"Türkiye'de 80 kuşağı; popülist, özgeci ve toplumcu olan önceki kuşaklara göre pragmatist ve bireycidir. Bu Gençliğin aynı zamanda "atari" ve "bilgisayar kuşağı" gibi teknolojik bir belirleyicisi de bulunmaktadır."<sup>28</sup>Ancak, atari ve bilgisayar oyunlarına kendini fazla kaptıran gençler, sosyal hayattan uzaklaştıkları gibi bir hayal ve imaj dünyasında yaşama tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Eğitimde bilgisayar kullanmak gerekli ve önemlidir, ancak bilgisayar bu işlevi yerine, sadece oyun oynama fonksiyonuyla kullanan gençlerle bilgi toplumu olma yolunda önemli atılımlar yapılması mümkün olamamaktadır.<sup>29</sup>

Eğlence araçlarının hızlı bir artış göstermesi gençlerin zamanının büyük bir kısmını bunlarla harcamasına neden olmuştur. Toplum tarafından, içinde bulunduğu toplum tarafından normal olarak nitelendirilmeyen davranışlar televizyon ve bilgisayar gibi iletişim araçları sayesinde normalleştirildi. Gençler genel olarak televizyondaki kişiler ile özdeşleşerek rol model almaktadır. Ancak buda toplum tarafından gerçekleşmesi zorlaştırıldığı için genç ciddi olarak rahatsızlıklar yaşamaktadır. İletişim araçlarının artması okuma alışkanlığında düşürüyor. Çünkü genç eğlence ve kitap okuma

<sup>25</sup> Bayhan, s. 236

<sup>26</sup> Tezcan, *Kültür ve Kişilik Psikolojisi Antropolojisi*, s. 211

<sup>27</sup> Bayhan, s. 231

<sup>28</sup> Doğan, s. 579

<sup>29</sup> Bayhan, s. 23

rasında kaldığı için eğlenceyi tercih ediyor. Diğer bir yandan televizyonda devamlı hareket eden müzik ve renklerle süslenen bir görsellik olduğu için yerinde duran yazılar daha az keyifli hatta keyifsiz gelebiliyor.

Evlerimize giren televizyon toplumsal yapıdaki değişimin önemli etkenlerindedir. Günümüzde buna internette eklenince bu toplumsal değişim dahada belirgenleşmeye başlamıştır.

Magazin dünyası, aile hayatında çok fazla çözücü rol oynamaktadır. Ülkemizdeki aile yapısı, mahremiyete özenen ve dikkat eden bir yapıya sahipken medyadaki küçük bir kesimin yaşadığı ilişkiler ve boşanmalar, sağlam yapıda büyük sarsıntılar meydana getirmektedir. Mesela "Çocuklar Duymasın" gibi dizilerde, her an ayrılacak bir anne ile baba göstermektedir. Böyle dizilerde verilen masallar gizlidir. Tehlike, insanların, dizilerde ya da televizyonlarda gördüğü insanlar arasında bir mesafe koymadığı durumlardadır. Magazin dünyası, insanlar üzerinde afyon etkisi yapıp düşünmekten alıkoyar.<sup>30</sup>

Büyük şehirlere hızlı bir gücün başlamasıyla, şehir kültürüyle köy kültürü arasında kalan ailelerin çocukları, evlerinin diğer yanlarında okulda edindikleri çevre arasında sıkışıp kalıyor. Özellikle de büyük şehirlerde kenar mahallede oturup şehir merkezlerinde okuyan gençler ciddi anlamda bunalım dönemi geçirmektedirler.

Rogers'a göre, gençliği dört gruba ayırmak olasıdır. Birinci grubu oluşturanlar, büyüklerinin isteği doğrultusunda davranan ve onları model alan gençlerdir. Bu grup, yabancılaşmamıştır. Buna karşılık, yabancılaşmış gençler ise 3 gruba ayrılabilir:

- 1) Toplumu değiştirmeyi amaçlayan gençler,
- 2) Topluma sırt çevirerek, kendine ait doyum sağlayıcı bir altkültür oluşturmaya çalışan gençler,
- 3) Etkin olarak toplumu yıkmayı amaçlayan ya da ona karşı düşmanca tavır alan gençler.<sup>31</sup>

Bu açıdan baktığımızda Türkiyede de 2000'li yıllardaki gençliği

<sup>30</sup> Ünal, s. 111

<sup>31</sup> Rogers, s. 299-301

bölümlere ayırabiliriz. Bunların başında eğitimle ilgilenen derslane gençliği gelmektedir. Sonrasında ise gençlik grupları gelirken müziğin temellendirdiği gençlik grupları, ekonominin belirlediği gençlik grupları ve siyasi görüşlerin belirlediği gençlik grupları olarak ayırabiliriz.

Gençlikte alt kültür dediğimizde dünya da var olan gençlik bir alt kültür oluşturarak aidiyet hissettiklerini anlıyoruz. Bu grupsal farklılaşmalar dinlediği müzik, imaj, aile yapısı, toplumda kendini ait hissettiği yapı, duygusal anlamda aidiyet hissetmek gibi pek çok etmen vardır. Çalışmamızın bu alanına kadar gençlikte ki psikolojik değişimleri, toplumsal düzeyde değişimlerin etkilerini inceledik. Türkiye siyasi tarihi açısından belirli bir dönem çok büyük çatışmalar ve buna bağlı olarak acılar yaşadığı için günümüze kadar genen yakın tarihte ciddi anlamda bir apolitikleşme eğilimi görülmektedir. Bu hem ailenin hemde toplumun bilinçli olarak uyguladığı bir davranış şeklidir. Toplumsal bilinç altı nedeniyle siyasetle ya da toplumsal görüşlerle ilgilenen genç başka kanatlara eğilim göstermesi için yönlendirilmektedir. Sonrasında bugün siyasi temeli pek bulunmayan yalnızca tüketim ve imaj eğilimi ile tercihler yapan gençler görülmektedir.

Ergen bireyler kendini ifade etmek için siyasal, popüler, çevresel v.b. pek çok grupta bütünleşerek kendini ifade etmeye çalışırlar. Dünya perspektifine baktığımızda marjinal gençlik grupları diye adlandırdığımız bir araya gelen gençler savundukları bir kavramın etrafında bilinçli olarak şekillenmektedir. Ancak Türkiyede araştırma yaptığımız grubun bilinçli bir karşı çıkış olarak toplumsal bir sorun tespit edilememiştir.

Toplumun yaşadığı değişimler ve toplumun geçtiği süreçlerinde etkisi toplu olarak bir karşı koymuşlukla ortaya çıkan marjinal gençlik gruplarını dünya çerçevesinde ele aldığımızda gencin toplumda kendini ait hissettiği grubun menşesine göre oluşturdukları alt kültür gruplarının yapısı ve şiddeti değişmektedir.

## Sonuç

Evrensel boyutta dünyada toplumsal düzene ve normlara karşı çıkan bir gençlik gruplarının varlığı ve yükseldiğini görmek mümkündür. Bu

bağlamda baktığımızda toplumların siyasi, toplumsal, ekonomik tüm değişimler toplumdaki bireyleri ve dolayısıyla toplumsal gruplarında etkilemektedir. Günümüzde toplumsal bir olayı tarih temeli olmadan açıklamak mümkün değildir. Toplumsal bilinçaltı bireyleri toplumları ve grupları etkilemektedir.

Konumuz itibari ile baktığımızda toplumdan farklılaşan gençlik grupları da toplumsal değişimlerin ve süreçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Aile, arkadaş, cinsellik, dini inanç, eğitim, tutumlar konusunda kendini farklı olarak tanımlayan ve çatışmacı ve aykırı bir tavır sergileyen bu gruplara gençlik alt kültürü denmektedir.

Sanılanın aksine bu gençlik gruplarında ki bireyler genellikle orta ve alt gelir seviyesindeki ailelerin çocuklarıdır. Bu gruplardaki gençler geleneksel ve muhafazakâr bir yapıya sahip olan toplumun değer ve normlarına hatta kültürüne bile karşı olduklarını belirtmişlerdir.

Otoriteyi savunan ve sağlayan tüm kurumlara karşı bir tutum içinde olan gençler sadece kurumlara değil kendileri dışındaki diğer küçük gruplara bile tahammül edememekte ve karşı çıkmaktadırlar. Savunulan görüş çerçevesinde bu gruplara dâhil olan gençler hem dünya genelinde hemde Türkiye özelinde savundukları fikirden çok karşı oldukları şeyler vardır. Bu gruplar kendi içlerinde karşı oldukları şeylere karşı takındıkları tutum ile birlikteliklerini sürdürmektedirler.

Peki, neden toplumsal değişim ve dönüşümlerden gençler daha çok etkilenmektedir? Çünkü gençlik döneminde birey kendini ispat etme, hayatını oluşturma gibi hedefleri olan ve sosyal çevrenin , dış dünyanın fikirlerine daha çok önem veren ve daha hasas olunan bir dönemdedir. Gençlerin genel söylemi özgürlük kavramı üzerinedir. Toplumsal sürecin ve yaşamın gerektirdiği pek çok şeyi yapmamayı özgürlük olarak nitelendiren gençler özgürlük temelli bir yaklaşımı savunmaktadırlar. Tamda burada anomi ve yabancılaşma kavramlarının içeriği doldurulmaktadır. Gençlik sürecinde marjinal gruplara katılan gençler olumlu yada olumsuz tüm toplumsal kurumlara karşı olmaktadır. Bir çok kurumun gerekliliklerini yerine getirmemelerinin yanında devam ettirdiklerini de kendilerinde değiştirerek asimile etmektedir. Buna en iyi örnek tüm özelliklerini kaybeden dil dir.



Gençlerin hem yazışmalarında hemde konuşmalarında kullandıkları dil şekli Türkçenin hiçbir kuralına uymamaktadır. Bu bir tepkiden çok farklı olma çabasının verdiği bir sonuçtur. Böylece hem kendi grupları içinde ortak yapı ile bütünleşmiş hemde diğer küçük gruplardaki ayrılmış olmaktadır.

Gençler hem toplumsal kurum ve değerlerin eksikliğinden hemde içinde buldukları sürecin psikolojik sıkıntılarından dolayı bu grupların içindeyken bile mutsuz olmaktadır. Mutsuzluk ve umutsuzluk kendini gruba ait hissetme çabası ile giderilmeye çalışılmaktadır.

Umutsuzluğun yol açtığı gelecek şokunu, ölüm düşüncesini ve kendilerine yapılan müdahalelere karşı çıkmayı ve sınırsız bir özgürlüğü grupsal bir farklılık etkeni sayan alt kültürün kendilerinin olduğu gibi kabul edilmesini isteyen görünür beklentilerinin arka planında gençlere özgü “kendini kanıtlama” mücadelesi yer almaktadır. Marjinal gençlik grupları gençleri bu mücadeleyi bireysel olmaktan çıkarıp reaksiyoner bir gençlik hareketine dönüştürmenin adımıdır.<sup>32</sup>

Marjinal gençlik grupları toplumun temel yapısını genel itibari ile tehdit etmezler. Çünkü hem geçici bir süreç olması hemde toplumun küçük bir kesimini kapsaması bu altkültür gruplarının uyguladığı anomik davranışın etkisini azaltmaktadır. Toplumun kurallarına uyum sağlayacak ve gelecek için planlar yapmaya başlayacaklardır.

Anominin başlıca özelliklerinden biri hayatta gayesiz olmaktır. Bu bağlamda hem dünyadaki hemde Türkiye'deki gençlerin geçirdikleri değişime baktığımızda ciddi anlamda bir farklılaşma gözler önüne serilmektedir. Gençler ideolojik ve siyasi fikirlerden uzaklaştırıldığından müzik ,giyim gibi belli konularda kendilerini farklılaştırmaktadır. Ancak bu konudada boşluğa düşmektedir. Hayatta amaçsızlaşan gençler en küçük bir değişimden bile etkilenmektedir. Bu bağlamda gençleri yönlendirmek zor değildir ancak gençler içinde buldukları dönem dolayısıyla uç noktalarda olan akımlara daha çok eğilim göstermektedirler. Araştırmamız çerçevesinde baktığımızda anomi normsuzluk değil normlara uymada ve benimsede belirsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Marjinal gruplara katılan gençler toplumun belli normlarına

<sup>32</sup> Doğan, s. 568

uymazken diğer taraftan farklı normlara uyma çabasıdır. Kendi istediği ve şekillendirdiği normlar bütünü oluşturma çabasıdır.

Gençlik kültürü, her türlü planlamaya, hesaba ve sistematik projelere karşı, bütün bunlar doğal yaşamın özgürce ve kendi kuralları içerisindeki akışına karşı "bağlayıcı" olarak nitelendirildiği için, düşmanca riskler beslemektedir. Bütün bu yapı, gençlik kültürünün dil, davranış ve giyinme tarzına yansımaktadır. Bu anlamda, dilde kurallara uymadan konuşma, yürüyüşte sallaptilik, saç şekillerinde, vücut süsleme işinde hiçbir kısıtlamaya, hiçbir kurala rağbet etmeme ve her genç giysiyi kullanma gereksinimi duymadan giyme ve benzeri davranışlar bu düşünce yapısının fiziksel bir ifadesi olarak sergilenmektedir. "Bağlayıcı" olmaya karşı "herşeyi kendi halinde" bırakma düşüncesi ileri sürülmektedir"<sup>33</sup>

Teknolojik gelişmelerde gençlik gruplarının yapısında değişimler meydana getirmektedir. Atari ve bilgisayar oyunlarına kendini fazla kaptıran gençler, sosyal hayattan uzaklaştıkları gibi bir hayal ve imaj dünyasında yaşama tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Zamanlarının büyük bir bölümünü televizyon ve internet başında geçiren gençler sosyal ve toplumsal çevreden çok kitle iletişim araçlarında gördükleri ve beğendikleri kişileri örnek almaktadır. Geçmişte mahallelerin delikanlı ağabeyleri genç ablaları vardı ve onlar örnek alınırdı. Bu bağlamda ağabeyler ve ablalar savundukları ve aidiyet hissettikleri şeyleri gençlere aktarırlardı. Bu bağlamda sosyal hayatla etkileşim halinde olan genç daha toplumsal ve reel kişileri kendilerini örnek alıp onların imajlarını sahiplenip taklit ederlerdi. Bu bağlamda marjinal diyebileceğimiz yapıda gençlik grupları çıkmazdı çünkü toplumun yarattığı bir imaja sahiplerdi. Ancak günümüzde sahnede olan kişiden tutun kilometrelerce uzakda dili farklı, kültürü farklı insanlar örnek alınmakta ve kendi toplumunun yarattığı tipler geri kalmış çağ dışı olarak bir kenara itilmiştir. Sonuç itibari ile toplumsal anlamda tüm değişimler gençliği etkilemektedir. Gençliğin geçirdiği evreleri takip ederek toplumsal açıdan değişimi tahmin edebiliriz.

### **Kaynakça**

<sup>33</sup> Berger, s. 224-225

- Bayhan,Vehbi,*Anomi ve Yabancılaşma*, Ankara: Kültür Bakanlığı,1997.
- Berger, Brigitte, *Socities in change*, USA, 1971.
- Demir, Nilüfer,"Türkiye de Ergenlerin Arkadaş Akran Grupları İle İlişkisi", Ahmet Yesevi Üniversitesi Dergisi 32, (2005): ss. 83-108.
- DİE, "Mevsim etkilerinden arındırılmamış temel işgücü göstergeleri",28.05.2012,<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10796>.
- Doğan, İsmail, "Gençlik ve Gençlik Sorunları",Türk Aile Ansiklopedisi, Aralık, 1991, C.2, s. 562-580.
- Erdoğmuş, Zeki, *Kırsal Bölgelerde Kıbrıs-Bayraktar İlk Gecekondu Bölgesi Göç ve Göç Edenlerin Kentlileşmesi*,Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları,1977.
- Ergil, Doğu, *Toplumsal Eşitsizliğin Yapısı*, Ankara: Sevinç Matbaası,1986.
- Gökçe, Birsen, *Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*, Ankara: M.E.G.Ş Bakanlığı Yayınları,1984.
- Rogers, Doroty, *Ergenlikte Kültür ve Yabancılaşma*, Çev: İpek Gürkaynak, Ergenlik Psikolojisi Ankara,1985.
- Tezcan, Mahmut, *Kültür ve Kişilik Psikolojisi Antropolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1993.
- Tezcan, Mahmut, *Gençlik Sosyoloji Yazları*, Ankara: Gündoğan Yayınları,1991.
- Toffler, Alvin, *Şok*, İstanbul: Altın Kitap Yayınları,1981.
- Türkdoğan, Orhan, *Milli Kimliğin Yükselişi*, İstanbul: Timaş Yayıncılık, 1988.
- Ünal, İbrahim, *Gençle İletişim*, İstanbul: Nesil Yayınları, 2007.

**Künye:**

Memiş, Meryem, "Genelden Özele: Marjinal Gençlik Grupları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi IV*, (2012):230-256.